

ความเป็นมาของปัญหา

การมีทาสในประเทศไทย เริ่มมีขึ้นแต่เมื่อไร เป็นปัญหาที่นักวิชาการยังไม่อาจสรุปแน่ชัดได้ แต่ถ้าถือตามหลักฐานที่กล่าวถึงทาสโดยเฉพาะ คือกฎหมายลักษณะทาส ซึ่งตราขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2180 ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง¹ ก็กล่าวได้ว่าเรื่องทาสในประเทศไทยได้เริ่มมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา

ท่านผู้รู้ได้วิเคราะห์ถึงความคิดที่มีอิทธิพลต่อกฎหมายลักษณะทาส และกฎหมายลักษณะอื่น ๆ ของไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาไว้มาก่อน ดังเช่น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ ได้ทรงอธิบายไว้ พอสรุปได้ว่า ไทยได้นำกฎหมายมนูธรรมศาสตร์ฉบับภาษารามัญมาแปลเป็นภาษาไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา กฎหมายมนูธรรมศาสตร์นี้ ฉบับเดิมเป็นของอินเดีย จารึกด้วยภาษาสันสกฤต มีสาระสัมพันธ์กับวัฒนธรรมพราหมณ์ ภิกษุชาวรามัญในเมืองหงสาวดีได้นำกฎหมายมนูธรรมศาสตร์ฉบับภาษาสันสกฤตนั้นมาแปลเป็นภาษารามัญ แล้วดัดแปลงเนื้อหาให้สัมพันธ์กับวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา เมื่อเปรียบเทียบมนูธรรมศาสตร์ของอินเดีย มนูธรรมศาสตร์ของรามัญ และพระธรรมศาสตร์ของไทยแล้ว ปรากฏว่า มีบางส่วนเหมือนกัน บางส่วนแตกต่างกัน คงเป็นเพราะมีการดัดแปลงแนวความคิดในเวลาที่ได้รับต่อกันมา² หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช และพิชานคโนทัย มีความเห็นสอดคล้องกับพระยานินศาสตร์ไพศาล ว่า คัมภีร์ธรรมศาสตร์เป็นที่มา

¹วิกรม เมาลานนท์, "ทาส," สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน 14 (2521): 8626.

²สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ, ตำนานกฎหมายเมืองไทย และประมวลคำอธิบายทางนิติศาสตร์ (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเชม, 2493), หน้า 13-14.

โดยตรงของกฎหมายไทยสมัยอยุธยา โดยมีไคววิเคราะห์ประวัติความเป็นมาละเอียดเหมือนอย่างสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ¹ ส่วนวิกกรม เมาลานนท์ ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องทาส และกฎหมายลักษณะทาสโดยเฉพาะ ว่า "สถาบันทาสของอินทสุสมัยโบราณ ซึ่งปรากฏในคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ ได้เป็นต้นแบบของสถาบันทาสของไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา"²

จากการศึกษากฎหมายลักษณะทาส และกฎหมายลักษณะอื่น ๆ ในกฎหมายตราสามดวงสมัยรัชกาลที่ 1 ซึ่งตราขึ้นโดยอาศัยกฎหมายในสมัยอยุธยาเป็นหลัก พบว่ามีเนื้อความหลายแห่งกล่าวถึงทาสในลักษณะที่สอดคล้องกับที่สันนิษฐานในพระพุทธศาสนา เช่น กล่าวไว้ว่า ถ้าทาสไปบวชในพระพุทธศาสนา จะได้รับความเป็นไทยแก่ตัวเอง³ ลักษณะดังกล่าวมีความตรงกันกับเรื่องในสามัญญผลสูตร ที่นิภาษ พระสุตตันตปิฎกตอนที่กล่าวถึงการสนทนา ระหว่างพระพุทธเจ้ากับพระเจ้าอชาตศัตรู ความว่า พระพุทธเจ้าได้ตรัสถามพระเจ้าอชาตศัตรูว่า ถ้าคนที่เคยเป็นทาสของพระองค์มาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เป็นผู้สำรวมกาย วาจา ใจดีแล้ว พระองค์จะทรงปฏิบัติอย่างไรกับภิกษุรูปนั้น จะทรงรับสั่งให้มารับใช้เหมือนแต่ก่อนหรือไม่ พระเจ้าอชาตศตรูกราบทูลว่า พระองค์จะไม่ทรงปฏิบัติอย่างนั้น แต่จะนมัสการ ลูกชื่อนิรันดร์ นิมนต์ให้นั่ง บำรุงด้วยปัจจัย 4 พร้อมทั้งถวายการดูแลอย่างเป็นธรรม พระพุทธเจ้าตรัสต่อไปว่า ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะผลของการบวชในพระพุทธศาสนา⁴

¹พระยานิติศาสตร์ไพศาล, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2502), หน้า 132.

²วิกกรม เมาลานนท์, "ทาส," สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน 14 (2521): 8625-8626.

³ก. 2/286.

⁴กรมการศาสนา, พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2511), หน้า 67-68.

จากข้อมูลต่าง ๆ ข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีแนวความคิดพื้นฐานว่า เรื่องทาสในกฎหมายตราสามดวงของไทย ซึ่งรวบรวมมาจากกฎหมายลักษณะต่าง ๆ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา น่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องทาสในคัมภีร์พระไตรปิฎกเถรวาทของพระพุทธศาสนา และเรื่องทาสในคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ของทราหมณ์ แต่จะรับอิทธิพลจากคัมภีร์ฝ่ายใด มากน้อยเพียงใด อย่างไรก็ตาม ยังไม่เคยมีผู้ใดศึกษามาก่อน จึงเห็นสมควรศึกษาเปรียบเทียบเรื่องทาสในเอกสารทั้ง 3 คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ และกฎหมายตราสามดวงให้ชัดเจน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยต้องการทราบลักษณะทั่วไปของทาสในคัมภีร์พระไตรปิฎกเถรวาท คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ และกฎหมายตราสามดวง และความสัมพันธ์ของแนวความคิดเรื่องทาสในเอกสารทั้งสามว่า กฎหมายลักษณะทาสในกฎหมายตราสามดวงของไทย ใ้รับอิทธิพลจากคำสอนในพระพุทธศาสนา และจากคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์มากน้อยเพียงไร อย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเปรียบเทียบเรื่องทาสในคัมภีร์พระไตรปิฎกเถรวาท คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ และกฎหมายตราสามดวง ใน 4 ประเด็นหลักคือ ประเภทของทาส สถานภาพของทาส การคุ้มครองที่ทาสได้รับ และการหลุดพ้นจากความเป็นทาส ทั้งนี้อาจเท่าความถึงความรู้และข้อคิดในเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องตามความเหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัย ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทาสจากคัมภีร์พระไตรปิฎกเถรวาท คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ กฎหมายตราสามดวง และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แปลข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลแต่ละส่วน แล้ววิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลตามวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

ผลจากการศึกษาจะทำให้ได้ความรู้ใหม่ที่ชัดเจนในเรื่องความหมายของทาส และลักษณะทั่วไปของทาสในคัมภีร์พระไตรปิฎกเถรวาท คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ และกฎหมายตราสามดวง รวมทั้งได้ทราบถึงความสัมพันธ์ทางความคิดในเรื่องทาสในเอกสาร ทั้งสามนั้น นอกจากนี้ ยังจะให้ประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณคดีทั้งไทย และอินเดียด้วย ซึ่งล้วนนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม ไทยกับวัฒนธรรมอินเดีย

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย